— Найкращі землі в Галактиці загинули, — скрушно промимрив сиерієць.

Це був здоровань два метри на зріст з темно-синім кольором обличчя. Великі сльози капали зі зволожуючих отворів на його шиї й залишали плями на дорогій сорочці. Уже п'ятнадцять хвилин він щось невиразно бурмотів про свої зруйновані землі.

— Заспокойтесь, сер, — сказав Річард Грегор, випроставшись на стільці. Він сидів за старим письмовим столом із горіхового дерева. — Компанія "ААА Ейс Міжпланетна служба оздоровлення довкілля" охоче допоможе вам вирішити усі ваші проблеми.

— Чи не могли б ви, сер, пояснити нам характер ваших проблем, — у свою чергу шанобливо поцікавився Арнолд.

Сиерійця й надалі переповнювали емоції. Нарешті він осушив зволожуючі отвори величезним носовиком і з надією поглянув на компаньйонів з "ААА Ейс".

— Руйнація! — вигукнув він. — Ось що на мене чекає. О, мої найкращі землі...

— Ми чудово розуміємо вас, сер, —підбадьорив його Грегор, — але поясніть, чому ви остерігаєтесь руйнування?

— У Бітер-Лаг, на планеті Сиер, у мене є ферма, — нарешті, опанувавши себе, почав розповідати сиерієць. — Я засіяв зерновими й іншими культурами близько восьмисот акрів землі. Цього місяця я очікую на сходи. Але щойно мої поля зазеленіють, кляті пацюки начисто усе зжеруть. Я зруйнований, знищений, розорений.

— Пацюки? — здивувався Арнолд.

— Вони. Так у нас називають цей вид гризунів із сімейства альфікс дрекс. — Зволожуючі отвори знову наповнилися слізьми, і сиерієць швидко їх витер. —Цього року просто якась щуряча пошесть. Мої поля аж кишать ними. Я перепробував усі можливі засоби, але ця мерзота плодиться швидше, ніж здихає. Зібравши врожай, я стану багатим і добре заплачу, якщо ви допоможете мені позбутися цієї погані.

— Гадаю, ми зможемо вам допомогти, — запевнив його Арнолд. — Звісно, спершу треба ознайомитися із ситуацією. Ми хочемо заздалегідь знати, з чим доведеться мати справу.

— Те саме мені казали і в інших фірмах. Але часу немає, — сумно промовив сиерієць. — Я вклав у насіння весь свій капітал. За кілька тижнів з'являться сходи, і всі вони одразу будуть знищені пацюками. Ви повинні покінчити з цією поганню до того, як зазеленіють поля.

На видовженому худому обличчі Грегора не відбивалося особливої радості. Він був дуже консервативним у своїх рішеннях, і йому не подобалося працювати у подібний спосіб.

Через самовпевненість і нахабство Арнолда їхня фірма часто укладала нездійсненні контракти. Грегор опирався цьому, як міг. Але, іншого способу поставити на ноги "Міжпланетну службу оздоровлення довкілля" не було. Досі їм щастило. Фірма навіть почала давати невеликий прибуток. Грегорові не хотілося ризикувати. Тому підозрілий блиск в очах компаньйона його насторожував.

Сам сиерієць справляв враження чесної людини, але хто знає, як усе може обернутися. Раптом ці "пацюки" виявляться триметровими озброєними бластерами чудовиськами. Такі випадки у практиці фірми "ААА Ейс" уже траплялися.

— Раніше у вас були проблеми з пацюками? — запитав він у сиерійця.

— Звісно. Але не більші, ніж, скажімо, з летючими висюками, скигелями чи звичайною гнильцею. Це звичайні турботи фермера.

— А чому зараз із ними виникли проблеми?

— Звідки мені знати, — сердито пирхнув сиерієць. —Кажіть прямо, візьметеся чи ні?

— Звичайно, візьмемося, — сказав Арнолд. — Ми готові почати...

— Нам з партнером спершу треба порадитись, — рішуче втрутився Грегор і потяг Арнолда в хол.

Невисокий, опецькуватий Арнолд завжди був сповнений ентузіазму. Його, дипломованого хіміка, цікавило абсолютно все. Він був по вінця напханий найнеймовірнішою інформацією, вичитаною з десятків наукових і технічних журналів, виписаних, звісно, за рахунок фірми.

Отримана в такий спосіб інформація зазвичай не приносила жодної практичної користі. Мало кого цікавило, навіщо аборигени з Денеб Х шукають найкращий спосіб масового самогубства або чому тваринний світ на Дреї представлений виключно летючими видами.

Та якби кому-небудь спало на думку про це довідатися, Арнолд охоче поділився б інформацією.

— Я хочу знати, у що ми вплутуємося цього разу, —сказав Грегор. — Що то за сімейство альфікс дрекс?

— Це гризуни, — одразу пояснив Арнольд, — трохи менші від наших земних пацюків і не такі агресивні. Харчуються рослинною їжею, поїдаючи зерно, траву й молоді паростки дерев. Пацюки як пацюки, нічого особливого.

— Гм. А якщо їх там десятки мільйонів?

— Тим краще.

— Облиш

— Я серйозно, якби клієнт вимагав знищити одну п'ятдесяту частину пацюків, я б не взявся за цю справу. Адже тоді нам довелося б витратити залишок життя на пошук останніх п'яти чи шести тварин. Але, наскільки я зрозумів, ми повинні просто повернути популяцію пацюків до звичайного, "доепідемічного" порогу чисельності. А це нам цілком під силу, і саме так слід формулювати умови в контракті.

Грегор кивнув. Його партнер, хоча й рідко, але часом виявляв справжню ділову хватку.

— А ми встигнемо впоратися з ними? — перепитав він.

— Безперечно. Існує кілька сучасних способів боротьби з гризунами. Один із найкращих — морганізація, непогана також система Турньє. Нам знадобиться кілька днів, щоб винищити цих гризунів.

— Гаразд, — сказав Грегор, — але в контракті слід уточнити, що ми займатимемося лише пацюками сімейства альфікс дрекс. Так ми хоч знатимемо, за що працюємо.

— Згоден.

Вони повернулися до офісу. Негайно був складений контракт, згідно з яким фірма "ААА Ейс" зобов'язувалася протягом місяця привести кількість пацюків на фермі замовника до попереднього рівня. За кожний зекономлений день передбачалася додаткова винагорода, а у разі затримки — неустойка за кожний прострочений день.

— Поки ви цим займатиметеся, — сказав сиерієць, — я влаштую собі відпустку. Ви справді вважаєте, що зможете врятувати мій урожай?

— Не хвилюйтесь, — запевнив його Арнолд. — Ми маємо обладнання для морганізації та апарати для оброблення місць скупчення гризунів за системою Турньє. Обидва способи дуже ефективні.

— Я знаю, — сказав сиерієць, — я теж користувався ними. Але, можливо, я щось робив не так. Усього вам найкращого і бажаю успіху, панове.

Грегор і Арнолд ще довго мовчки дивилися на двері, що зачинилися за сиерійцем.

Наступного дня, вони завантажили на корабель стоси посібників, пастки та інше обладнання, яке гарантувало звільнення від гризунів, і стартували у напрямі планети Сиер.

За чотири дні, що минули без жодних пригод, перед ними відкрилися яскраво-зелені простори Сиер. Вони опустились нижче й побачили узбережжя Бітер-Лаг. Про всяк випадок перевіривши координати, вони приземлилися.

Берні-Спірит, так називалася ферма сиерійця, справді була райським куточком: акуратно розорані поля, вкриті соковитою травою луки, вікові дерева з густими кронами велично чорніли на тлі вечірнього неба, а два місяці надавали невеликому ставкові темно-синього забарвлення.

Однак скрізь можна було помітити ознаки запустіння і нашестя пацюків. Великі ділянки лук були виїдені до голої землі, а дерева, що росли довкола будинку, видавалися зів'ялими й недоглянутими. Всередині будинку на меблях, стінах і навіть масивних балках перекриття — скрізь виднілися сліди щурячих зубів.

— Не поталанило бідоласі, — поспівчував клієнтові Арнолд.

— Це нам не поталанило, — виправив його Грегор. Обхід будинку супроводжувався неперервним писком невидимих гризунів, що ховалися в щілинах і норах. Коли Арнолд і Грегор наближалися до дверей кімнат, там одразу здіймався галас і чулося шурхотіння тварин, що в паніці розбігаються. Але друзям так і не вдалося побачити жодного гризуна. Пацюки поховалися в норах раніше, ніж Арнолд і Грегор встигали їх побачити.

Розпочинати роботу було надто пізно, тож Арнолд і Грегор розставили різні види пасток, щоб перевірити, які з них виявляться найефективнішими проти пацюків. Потім партнери дістали спальні мішки й приготувалися до сну.

Арнолд умів засинати в будь-яких умовах, а для Грегора ніч видалася малоприємною: полчища пацюків виявляли надзвичайну активність. Було чутно, як вони ганяють по підлозі, натикаються на ніжки столів і стільців, гризуть двері та бігають по стінах. Тільки-но Грегор задрімав, троє найнахабніших пацюків вилізли йому на груди. Змахнувши їх рукою і щільніше загорнувшись у спальний мішок, він усе ж зміг на кілька годин забутися тривожним сном.

Уранці компаньйони оглянули пастки й виявили, що всі вони порожні.

Наступні кілька годин пішло на вивантаження з корабля, складання й налагодження громіздкого устаткування для морганізації. Поки Арнолд закінчував останні приготування, Грегор вивантажив апарати системи Турньє і проклав тимчасові кабелі довкола будинку.

Партнери увімкнули обидві системи й почали чекати масового винищення пацюків.

Настав полудень. Невелике гаряче сонце планети Сиер висіло прямо над їхніми головами. Обладнання для морганізації гуло й гарчало, немов розмовляючи із собою. Над кабелями системи Турньє раз у раз спалахували сині розряди.

Нічого не відбувалося.

Минали години. Арнолд устиг перечитати всі посібники з боротьби із гризунами. Грегор витяг колоду пошарпаних карт і похмуро розкладав пасьянс. Обладнання працювало й монотонно дзижчало, як було вказано в інструкції виробника. А енергії воно споживало стільки, що вистачило б на освітлення невеликого містечка.

Однак жодного мертвого пацюка вони не знайшли.

Надвечір стало очевидно, що цих пацюків не бере ані морганізація, ані турньєризація. Треба було повечеряти й вирішити, що робити далі.

— Як їм удається уникати небезпеки? — здивовано запитав Грегор, сидячи на стільці в кухні й тримаючи в руках відкриту бляшанку саморозігрівних м'ясних консервів.

— Мутація, — констатував Арнолд.

— Цілком можливо. Надзвичайний розум, адаптація... — Грегор механічно жував мелене м'ясо. На кухні, де вони сиділи, чулося тупотіння незліченних лапок, шкрябання кігтів об підлогу та стіни нір, але жодного з пацюків так і не вдалося побачити.

Арнолд зняв упаковку з яблучного пирога.

— Це має бути мутація, до того ж до біса хитра! Нам треба піймати хоча б одного пацюка, щоб розібратися, з чим ми маємо справу.

Але зловити одного пацюка виявилося анітрохи не легше, ніж знищити тисячу. Вони не показувалися на очі, ігнорували пастки, принади й отруту.

Опівночі Арнолд рішуче заявив:

— Це смішно.

Грегор неуважно кивнув. Він закінчував встановлювати нову пастку — велику металеву скриньку, спокусливо відкриту з двох сторін. Якщо сюди завітає який-небудь дурний пацюк, то за сигналом фотоелемента дверцята блискавично зачиняться.

— А тепер поглянемо, — сказав Грегор. Залишивши скриньку в кухні, вони перейшли до вітальні.

О пів на третю ночі дверцята скриньки голосно брязнули.

Арнолд і Грегор поспішили на кухню. Зі скриньки було чути шум, запекле дряпання і пищання. Грегор запалив світло і поставив скриньку вертикально.

Хоча він знав, що жоден пацюк не зможе піднятися по слизькій, відшліфованій стінці, усе ж відчиняв верхні дверцята повільно й обережно, дюйм за дюймом.

Писк посилився.

Обидва компаньйони з цікавістю зазирнули всередину пастки, готові до всього, навіть побачити пацюка в повній солдатській уніформі з білим прапором у лапах. Але вони не побачили нічого. Скринька була порожня.

— Він не міг утекти! — розчаровано вигукнув Арнолд.

— І не міг прогризти металеву скриньку... О! Чуєш? У скриньці тривали метушня й писк, здавалося, що

пацюк дряпає лапами стінку пастки, затято намагаючись вилізти назовні.

Грегор опустив руку в скриньку й обережно провів пальцями по стінах.

— О чорт! — скрикнув він, висмикуючи руку. На вказівному пальці було видно два невеликих сліди від зубів.

Галас у скриньці посилився.

— Схоже, ми зловили пацюка-невидимку, — похмуро промовив Грегор.

Сиерієць відпочивав у готелі "Мажестик" у зоряному скупченні Катакіні.

Щоб зв'язатися з ним по міжзоряному телефону, довелося витратити майже дві години.

Свою розмову Грегор почав з претензії:

— Ви нічого не казали про те, що ваші пацюки — невидимки!

— Невже? — здивувався сиерієць. — Це прикра помилка з мого боку. І що далі?

— Це порушення умов контракту, — гарячкував Грегор.

— У жодному разі. Мій адвокат, який випадково теж відпочиває в одному готелі зі мною, каже, що невидимість тварин підпадає під визначення поняття "природне захисне забарвлення", а отже, про нього необов'язково згадувати в контракті як про небезпечну або унікальну характеристику. До речі, в юридичній практиці суди не визнають об'єкти невидимими у разі існування деяких засобів їх виявлення. Вони називають таку властивість "відносною видимістю" і не вважають достатньою підставою для розірвання контракту.

Грегорові на якийсь час відібрало мову.

— Нам, бідним фермерам, доводиться захищати себе, ви ж знаєте, — вів далі сиерієць. — Але я вірю, що ви здатні впоратися з цією роботою. Зичу успіху.

— Захист у нього ого який, — зауважив Арнолд, кладучи слухавку. — Якщо нам удасться знищити цих невидимих пацюків, він буде у великому виграші. А якщо ні — просто відшкодує витрати за рахунок неустойки.

— Видимі вони чи ні, — сказав Грегор, — але морганізація повинна на них діяти.

— Однак не діє, — зауважив Арнолд.

— Знаю. Але чому не діє? Чому не спрацьовують пастки? А система Турньє?

— Тому що це пацюки-невидимки.

— Яка різниця? Нюх у них як у звичайних щурів, слух теж? Вони мислять як звичайні пацюки і діють так само, хіба не бачиш?

— Гаразд — промовив Арнолд, — але якщо невидимість — це справді результат мутації, то їхній сенсорний апарат також міг змінитися.

Грегор насупився.

— А зміни в їхньому сенсорному апараті вимагають від нас змінити стимули. Насамперед треба дізнатися, чим ці пацюки відрізняються від звичайних.

— Звісно, окрім того, що вони невидимі, — додав Арнолд.

Але як перевірити сенсорний апарат невидимого пацюка? Грегор почав з побудови експериментального лабіринту з кращих меблів сиерійця. За його задумом стінки лабіринту повинні яскраво світитися, коли повз них пробігав пацюк. У такий спосіб можна було відстежувати маршрути пересування гризунів.

Арнолд експериментував з барвниками, намагаючись знайти речовину, яка б дозволила зробити пацюків видимими. Один із найстійкіших барвників виявився настільки сильним, що на кілька секунд повернув пацюка до його природного вигляду.

Немов за помахом чарівної палички перед очима виник пацюк, що здивовано кліпав очима та рухав на всі боки чуйним носом. Тварина обурено-байдуже поглянула на Арнолда й безстрашно повернулася до нього хвостом.

Потім швидкий процес обміну речовин поглинув барвник, і пацюк знову зник із поля зору.

Грегор наловив десяток гризунів і спробував пропускати їх через свій лабіринт. Але ті виявилися вкрай неслухняними. Більшість із них взагалі не бажали рухатися. Вони зневажливо обнюхали їжу, трохи

погралися з нею, а потім почали ігнорувати. Навіть легкі електричні удари змушували їх посунутися лише на кілька дюймів.

Проте загалом досліди дозволили з'ясувати причину неефективності систем морганізації та турньєризації.

Як і всі інші засоби масового винищення гризунів, ці системи були розраховані на "нормальних" гризунів, яких можна заманити в пастку й знищити, впливаючи на їхні основні інстинкти: голод і страх. Ці інстинкти були нормою для гризунів, для знищення яких призначалися дані системи.

Усе було добре, поки в популяції переважав звичайний вид гризунів. Але коли тварини змінилися, змінилася і їхня норма поведінки. Ці пацюки пристосувалися до своєї невидимості.

Відтепер вони не панікували, тому що ніхто їх не переслідував. А оскільки їм не треба було тікати, вони мали змогу їсти скрізь і в будь-який час. Тому вони завжди були ситі. їх більше не приваблювали апетитні запахи, предмети незвичної форми чи нові звуки.

Системи морганізації та турньєризації можна було адаптувати, й вони знищували б окремих пацюків, які не встигли чи не змогли адаптуватися до невидимості. Однак це лише зміцнювало б зміни в усіх інших.

Але що трапилося зі споконвічними ворогами пацюків, покликаними підтримувати природний баланс у природі? Щоб довідатися про це, Арнолдові і Грегору довелося провести експрес-обстеження фауни в околицях Бітер-Лаг.

Поступово, крок за кроком, вони з'ясували все, що тут, імовірно, відбувалося.

На планеті Сиер у пацюків були природні вороги: летючі висюки, дриги, деревні скурли та оменестери.

Усі ці начисто позбавлені уяви тварини не змогли пристосуватися до різкої зміни.

З одного боку, вони полювали з допомогою зору, використовуючи нюх лише як допоміжний засіб. Тому хоча й відчували сильний запах пацюків, все ж вірили зору, а не нюху. Тож незабаром замість гризунів вони почали їсти один одного, залишивши пацюків у спокої.

А останні плодилися й плодилися...

І фірма "ААА Ейс" нічого не могла з цим вдіяти.

— Ми почали не з того, — зауважив Грегор через тиждень виснажливої, але безрезультатної роботи. —Треба з'ясувати, чому вони стали невидимими. Тоді ми знатимемо, як з ними впоратися.

— Мутація, — вперто стояв на своєму Арнолд.

— Я в таке не вірю. Наскільки відомо, ще жодна тварина не стала невидимою в результаті мутації. Чому пацюки мали бути першими?

Арнолд знизав плечима.

— Згадай хамелеона. Є комахи, що нагадують гілочки, інші маскуються під листя. Деякі риби досконало імітують вигляд морського дна...

-Авжеж, це всім відомо, — нетерпляче перервав його Грегор. — Але це — мімікрія. А от невидимість...

— Деякі медузи настільки прозорі, що їх майже не видно, — наполягав Арнолд. — Колібрі літає так швидко, що її теж майже не видно, а землерийка миттю ховається, тому майже ніколи не потрапляє на очі. Усе це ознаки руху в бік невидимості.

— Це смішно. Природа наділила всіх істот засобами захисту, але вона ніколи не дає переваги лише одному виду, роблячи його невразливим для інших.

— Це уже щось із сфери телеології,— заперечив Арнольд. — Ти припускаєш, що природа діє цілеспрямовано, немов садівник у парку. Я ж вважаю, що це сліпий процес осереднення. Звісно, зазвичай переважає середнє, але лишається простір і для крайнощів. Природа, зрештою, дасть раду й невидимості.

— Ти сам міркуєш з позицій телеології і намагаєшся переконати мене в тому, що метою мімікрії в природі є невидимість.

— Так має бути! Дивись...

— До біса всі ці мудрування, — втомлено сказав Грегор. — Я не зовсім уявляю, що таке телеологія, але ми тут сидимо уже десять днів і за цей час піймали близько п'ятдесяти пацюків з кількох мільйонів. І нічого їх не бере. Що ми робитимемо далі?

Вони сиділи мовчки, прислухаючись до лементу висюка, що кружляв над полями.

— Якби природні вороги пацюків мали хоч трохи розуму, — сумно промовив Арнолд.

— Вони полюють з допомогою зору. От якби вони...

Грегор несподівано замовк і витріщився на Арнолда. Той якусь мить здивовано дивився на компаньйона, а потім його похмуре обличчя посвітліло.

— Звісно! — вигукнув він.

Грегор кинувся до телефону і набрав Галактичну експрес-службу доставки.

— Алло! Запишіть термінове замовлення...

Експрес-служба перевершила саму себе. За два дні на плішивій галявині біля ферми Берні-Спірит лежали доставлені з Землі десять невеликих скриньок.

Грегор і Арнолд занесли їх у будинок і відкрили першу. З неї вийшла велика, чудова й гордовита кішка, виблискуючи жовтими очима. Це була спеціальна порода, виведена на Землі, мисливський інстинкт якої поліпшено шляхом схрещування з ліраксіанськими різновидами.

Кішка похмуро поглянула на чоловіків і принюхалася.

— Не плекай особливих надій, — обережно сказав Грегор, спостерігаючи, як тварина перетинає кімнату. — Вона поводиться не так, як звичайні кішки.

— Тсс, — прошипів Арнолд. — Не заважай їй. Кішка спинилася і, ледь схиливши набік голову,

уважно дослухалася до писку й метушні сотень невидимих пацюків, що без страху пробігали повз неї. Вона принюхувалась і мружила очі.

— Їй тут не подобається, — прошепотів Грегор.

— А кому тут сподобається? — теж пошепки відповів Арнолд.

Кішка зробила обережний крок, підняла передню лапу для наступного і раптом опустила її.

— Вона не збирається полювати, — розчаровано промовив Грегор. — Може, краще виписати тер'єрів...

Кішка раптом стрибнула. Почувся відчайдушний писк, схоже, вона когось тримала в лапах. Потім, сердито нявкнувши, вп'ялася зубами в невидиму здобич. Писк припинився.

Проте він значно посилився по всіх закутках. Схоже, пацюки вищали від жаху. Грегор, не вагаючись, випустив ще чотирьох кішок, залишивши п'ятьох про запас. За кілька хвилин кімната перетворилася на бійню. Друзям довелося вийти, їх нерви не витримували.

— Можемо відсвяткувати, — сказав Арнолд, відкорковуючи одну з дбайливо прихованих пляшок бренді.

— Трохи зарано... — невпевнено промовив Грегор.

— Та ні! Кішки знають свою справу, усі буде гаразд. До речі, нагадай мені, щоб я замовив ще кілька сотень котів.

— Звісно. А якщо пацюки знову стануть обережними?

— У цьому уся суть! — сказав Арнолд, розливаючи бренді у склянки. — Поки пацюки поводитимуться, як зараз, вони будуть поживою для кішок, а якщо вони повернуться до старих звичок — стануть справжніми пацюками, — ми застосуємо морганізатор.

Грегор не заперечував. Пацюків узяли в кліщі: з одного боку — коти, з другого — морганізатор. в обох випадках за тиждень тут все повернеться до первісного стану й залишиться досить часу, щоб отримати пристойну додаткову премію.

— Пропоную тост за земних кішок, — підняв склянку Арнолд.

— Приєднуюсь, — підтримав його Грегор. — За хоробрих, простих і розумних земних кішок.

— Невидимі пацюки не зіб'ють їх зі сліду.

— Вони зловлять і з'їдять будь-якого пацюка, видимий він чи ні, — задоволено промовив Грегор, дослухаючись до несамовитого вищання й писку за стіною, — ці звуки були для них найсолодшою музикою.

Тостів було багато, і всі на честь різних корисних якостей земних кішок. Потім випили окремо за планету Земля й закінчили вшануванням усіх планет земного типу, починаючи з Абака.

Бренді закінчився десь на Глостреї. На щастя, в сиерійця виявилася непогана колекція місцевих вин.

Арнолд відключився на Уанлексі. Грегор протримався до кінця алфавіту, потім поклав руки на стіл, опустив на них голову й заснув.

Наступного ранку вони прокинулися пізно з головним болем, неприємним відчуттям у шлунку та затерплими суглобами. До того ж з'ясувалося, що їхні хоробрі, прості й розумні земні кішки кудись зникли.

Друзі обшукали весь будинок. Вони обстежили стайні, луки й навіть поля, розкопували щурячі нори й заглянули в покинуту криницю.

Кішок не було, не лишилося навіть жмутка шерсті.

Тим часом пацюки так само весело й безтурботно, як і раніше гасали будинком, почуваючись у повній безпеці, вони лишалися невидимими для ока.

— І це після такої чудової роботи! — журився Арнолд. — Гадаєш, пацюки дали нашим кішкам відкоша?

— Навряд, — сказав Грегор. — Це суперечило б їхній щурячій натурі. Логічніше припустити, що кішки просто розбіглися.

— Але ж тут стільки чудової їжі! — дивувався Арнолд. — Ні. Це суперечить кошачій натурі.

— Киць-киць-киць, — востаннє покликав Грегор, але замість знайомого нявкання почув лише задоволений писк, мільйона безтурботних пацюків.

— Треба з'ясувати, що сталося, — сказав Арнолд, підходячи до скринь з п'ятьма кішками, що залишилися. — Спробуємо ще раз, але додамо контрольний елемент.

З цими словами він витяг зі скриньки кішку й начепив на неї нашийник із дзвіночком. Грегор зачинив зовнішні двері, полювання почалося.

Кішка люто накинулася на здобич, і невдовзі почали з'являтися знівечені трупи пацюків. Разом із життям їх залишала і здатність до невидимості.

— Це ні про що не говорить, — мовив Арнолд.

— Дивись далі, — мовив Грегор.

Трохи перепочивши, кішка попила води й знову взялася до роботи.

Арнолд задрімав, але Грегор продовжував спостерігати, хмурніючи від своїх думок.

Він чудово розумів, що півмісяця вони вже витратили, а популяція пацюків анітрохи не зменшилася. Кішки, в принципі, могли б з ними впоратися, але якщо за кілька годин вони втрачають інтерес до полювання, то їхнє використання обійдеться надто дорого. Може, тер'єри впоралися б із цим краще, чи з ними буде те саме?..

Раптом він підхопився й розбудив Арнолда.

— Що трапилось? — невдоволено буркнув той, оглядаючись довкола.

Там, де щойно активно полювала кішка, залишився лише нашийник, який висів у повітрі над підлогою.

Дзвіночок, як і раніше, весело бряжчав.

— Кішка стала невидимою! — скрикнув Арнолд. — Як це сталося? Чому?

— Мабуть, щось з'їла, — ошелешено промовив Грегор, спостерігаючи за переміщеннями нашийника по кімнаті.

— Кішка їла тільки пацюків.

Приятелі поглянули один на одного, наче їм спало на думку те саме.

— Отже, невидимість пацюків не пов'язана з мутацією! — вигукнув Грегор. — Казав я тобі! Подібна властивість так просто не передається. Пацюки напевно теж щось з'їли.

Арнолд кивнув на знак згоди.

Я підозрював. Очевидно, це сталося після того, як кішка вдосталь наїлася пацюків.

За звуками, що долинали з кімнати, вони зрозуміли, що невидима кішка продовжує полювати на невидимих пацюків.

— Усі вони мають бути десь тут, у будинку, — сказав Грегор. — Але чому не відгукнулися, коли ми їх кликали?

— Кішки — тварини дуже незалежні, — висловив припущення Арнолд.

Бряжчав дзвіночок. Нашийник немов зачарований висів у кількох сантиметрах від підлоги й надалі переміщувався стрибками. Григорові спало на думку, що, можливо, їм не варто надто засмучуватися, адже кішка й надалі ловить пацюків.

Але поки він думав про це, дзвіночок замовк.

Нашийник нерухомо лежав на підлозі посеред кімнати, а потім і він розчинився у повітрі.

На підлозі не лишилося нічого.

Грегор збентежено втупився у те місце, де щойно був нашийник.

— Цього не може бути. Цього просто не може бути, — вимовив він ледь чутно.

На жаль, він знав, що це сталося.

Кішка більше не стрибала, не підкрадалася, не кидалася на здобич.

Вона просто зникла.

Хоча часу в компаньйонів майже не залишилося, вони знали: доведеться все починати спочатку і з'ясувати, що стало причиною невидимості. Арнолд зачинився у своїй імпровізованій лабораторії й почав брати проби усіх речовин довкола ферми. Очі в нього почервоніли від напруги й довгих годин, проведених над мікроскопом. Він змарнів і здригався від кожного звуку.

Грегор продовжував експериментувати з кішками. Перш ніж випустити сьому, він умонтував у нашийник крихітний рефлектор сигналів радара та радіомаяк. Але з нею сталося те саме, що й з її попередницею — через кілька годин полювання кішка стала невидимою, а невдовзі зовсім зникла. Вона зникла й з екрана радара, а радіомаяк раптово замовк.

Грегор спробував ретельніше контролювати експеримент. Цього разу він посадовив восьму й дев'яту кішок в окремі клітки й годував їх строго дозованими шматочками щурячого м'яса. Невдовзі вони стали невидимими. Грегор перестав годувати восьму, але, як і раніше, давав щуряче м'ясо дев'ятій. Кішка номер 9 зникла без сліду, як і всі її попередниці, а восьма, хоч і стала невидимою, лишалася у клітці.

Між Грегором і сиерійцем відбулася довга телефонна розмова на підвищених тонах. Сиерієць вимагав, щоб "ААА Ейс", сплативши невелику неустойку, відмовилася від замовлення й дозволила розпочати роботи одній з великих компаній. Грегор відмовився.

Щоправда, поклавши слухавку, він пошкодував про своє рішення. Секрети ферми Берні-Спірит були глибокими й заплутаними. І, щоб їх розгадати, їм, можливо, доведеться витратити решту життя. Вистачило б і самої невидимості. Але зникнення тварин було ще гірше. А часу лишалося обмаль.

Грегор саме міркував над цими проблемами, коли до кімнати увійшов Арнолд. Вигляд у нього був очманілий, а посмішка — явно нездорова.

— Ось поглянь, — промовив він, простягнувши Грегорові руку долонею догори.

Грегор подивився на порожню долоню Арнолда.

— Що це? — запитав він.

— Єдиний секрет усіх наших невидимок, — дурнувато хихикаючи, відповів Арнолд.

— Нічого не бачу, — обережно сказав Грегор, гарячково пригадуючи правила поводження з божевільними.

-Звісно, не бачиш, — хихикнув знову Арнолд. —Воно невидиме.

Грегор задкував від нього, поки не переконався, що їх розділяє стіл.

— Гарна робота, хлопче, — лагідним тоном промовив він. — Твоя долоня увійде в історію! Давай-но ти заспокоїшся, ми з тобою сядемо й ти докладно розповіси, що все це означає.

— Не сміши мене, дурню, — огризнувся Арнолд, продовжуючи тримати руку долонею вгору. — Воно невидиме, але реальне. Помацай.

Грегор нерішуче простяг руку. На долоні Арнолда лежало щось, що на дотик нагадувало жмут жорсткого листя.

— Невидима рослина! — здогадався Грегор.

— Атож. Ось вона, першопричина усіх наших лих. Арнолд перевірив усі речовини довкола ферми, але

безрезультатно. Одного разу, проходячи перед будинком, він звернув увагу на голі ділянки серед трави. Його вразило, наскільки правильно вони розташовані. Нахилившись, він почав їх вивчати. Тут нічого не росло. Голий ґрунт.

Арнолд торкнувся його рукою і відчув невидиму рослину.

— Наскільки я розумію, — сказав він, — це зовсім не знайома нам рослина-невидимка.

— Але звідки вона сюди потрапила?

— З тих місць, де поки що не ступала нога людини, —впевнено відповів Арнолд. — Мабуть, предок цієї рослини колись літав у космосі у вигляді мікроскопічної спори, і, зрештою, його занесло в атмосферу планети Сиер. Спори впали на галявину ферми Берні-Спірит, вкоренилися, рослина зацвіла й дала насіння. От і все. Ми знаємо, що ці пацюки їдять траву, а їхній нюх відносно добре розвинений. Імовірно, ця рослина припала їм до смаку.

— Але вона невидима?

— Пацюків це мало хвилює. Невидимість надто складне поняття для їхнього розуму.

— Ти вважаєш, що всі вони їли цю рослину?

— Ні, не всі. Але в тих, хто їв, виявилося більше шансів вижити, їх не могли побачити летючі висюки та дриги. А пристрасть до цієї рослині пацюки передавали наступному поколінню.

— А згодом з'явилися кішки, вони їли пацюків і, зрештою, теж стали невидимими. Гаразд, але чому вони раптом зникли?

— Це очевидно, сказав Арнолд. — Пацюки їдять цю рослину разом з іншою нормальною їжею, а кішки — тільки пацюків. Вони зникли від передозування.

— Чому передозування призводить до зникнення? І куди вони зникають?

— Можливо, коли-небудь ми довідаємося, але зараз потрібно працювати.

Необхідно випалити всі ці рослини. Коли організм пацюків звільниться від отрути, вони знову стануть звичайними гризунами. А потім уже кішки доведуть свою справу до кінця.

— Сподіваюсь, що так і буде, — невпевнено погодився Грегор.

Вони вирішили застосувати переносні вогнемети. Знайти невидимі рослини серед зелених лук Берні-Спірит було нескладно. Цього разу невидимість рослин лише допомагала компаньйонам їх відшукати.

До вечора Грегор і Арнолд випалили вщент усі ділянки з клятою травою.

Але наступного ранку, обходячи луки, компаньйони зі здивуванням виявили нові проплішини. На них було повно нових рослин.

— Нічого непокоїтись, — заспокоїв друга Арнолд.

— Мабуть, трава дала насіння, перш ніж ми її випалили. Але це вже останній урожай.

Ще один день пішов на повторне знищення. Галявина була випалена майже дотла. Надвечір Галактична експрес-служба доставила нову партію кішок. Помістивши їх у клітки, друзі вирішили почекати, поки пацюки знову набудуть звичайного вигляду.

Вранці наступного дня на випаленому ґрунті біля Берні-Спірит з'явилися нові сходи.

Компаньйони влаштували термінову нараду.

— Це ідіотська витівка, — заявив Грегор.

— Але це наш єдиний вихід, — наполягав Арнолд.

Грегор уперто мотав головою.

— Тоді що нам робити? — насідав Арнолд.

— Маєш якісь інші ідеї? —Ні.

— До закінчення терміну контракту залишився тиждень. Ми, ймовірно, і так втратимо частину прибутків. Але якщо не завершимо роботу, нас просто викинуть з цього бізнесу.

Арнолд поставив на стіл миску з невидимими рослинами.

— Ми повинні дізнатися, куди зникають кішки, після передозування.

Грегор підвівся й почав крокувати по кімнаті.

— Вони можуть опинитися всередині якої-небудь зірки.

— Це ризик, з яким доведеться змиритися, — суворо промовив Арнолд.

— Гаразд, — зітхнув Грегор. — Починай! —Що?

— Я сказав — починай. —Я?

— А хто ж іще? Я не їстиму цю погань. Це була твоя ідея.

— Але я не можу! — Арнолд навіть спітнів з переляку. — У цій фірмі я відповідаю за дослідження. Я маю залишитися тут, збирати й аналізувати дані. До того ж у мене алергія на зелень.

— Цього разу збирати й аналізувати буду я.

— Але ж ти не знаєш як! Мені треба ще попрацювати з кількома новими барвниками. У моїх записах можу розібратися лише я. У ретортах готуються кілька нових розчинів. До того ж я розпочав велику серію дослідів із запиленням...

— Ти краєш моє серце, — втомлено промовив Грегор. — Гаразд, я це зроблю, але востаннє, справді востаннє.

— Обіцяю, старий. — Арнолд швидко витяг з миски пригорщу невидимого листя. — Ось, їж. Чудово, візьми ще. Яка вона на смак?

— Схожа на капусту, — пробурмотів, жуючи Грегор.

— в одному я впевнений, — промовив Арнолд. —У такому організмі, як твій, ефект не може бути тривалим. Організм позбудеться цієї речовини за кілька годин. Ти майже одразу знову станеш собою.

Раптом Грегор став невидимим, видимим залишився лише його одяг.

— Як самопочуття? — запитав Арнолд.

— Як звичайно, без змін.

— З'їж іще.

Грегор прожував ще пару пригорщів листя, і одразу зник. Одяг і все інше теж зникло.

— Грегоре! — злякано покликав Арнолд. — Ти тут? Відповіді не було.

— Він зник, — промовив Арнолд вголос. — А я навіть не побажав йому щасливої дороги.

Арнолд повернувся до своїх розчинів, які кипіли у ретортах, і трохи зменшив під ними вогонь.

Попрацювавши хвилин п'ятнадцять, він раптом усе кинув і обвів поглядом порожню кімнату.

— Йому не потрібні мої побажання, — сказав він уголос. — Йому ніщо не загрожує.

Потім він приготував собі вечерю. Підносячи вилку до рота, раптом зупинився.

— А все ж шкода, що я з ним не попрощався, — пробурмотів він сумно.

Арнолд рішуче прогнав усі похмурі думки й повернувся до своїх дослідів.

Він працював цілу ніч, а на світанку, смертельно втомлений, впав на ліжко й одразу заснув. Прокинувшись після полудня й нашвидкоруч поснідавши, він знову взявся до роботи.

Від моменту зникнення Грегора минула доба.

Надвечір зателефонував сиерієць, і Арнолд запевнив його, що пацюки практично під контролем і остаточна перемога — лише справа часу.

Після цього він заново перечитав усі посібники зі знищення гризунів, перевірив обладнання, замінив подекуди кабелі в морганізаторі, обміркував одну ідею стосовно нового виду пастки для пацюків, випалив свіжі сходи невидимих рослин і знову ліг спати.

Коли він прокинувся, то усвідомив, що з моменту зникнення Грегора минуло сімдесят дві години. Може статися, що він уже ніколи не повернеться.

— Грегор поклав життя за науку, — заспокоював себе Арнолд. — Я поставлю йому пам'ятник.

Це видалося йому надто мізерною даниною пам'яті друга. Треба було самому з'їсти цю "капусту". Грегор завжди губився у незвичних ситуаціях. Так, він хоробрий, цього ніхто не заперечує, але пристосовуватися не вміє.

Зрештою, ніякі адаптаційні здібності не допоможуть, якщо опинитися всередині зірки, або в космічному вакуумі, або...

Позаду себе він почув якийсь шум і швидко обернувся.

— Грегоре!

Але це був не Грегор.

Істота, яка стояла перед Арнолдом, була не більш як метр на зріст, мала багато рук і ніг. Від товстого шару бруду її шкіра здавалася рожево-сірою. За спиною у неї висіла досить важка торба. Весь одяг незнайомця складався з гострокінечного капелюха, вдягненого на гострокінечну голову.

— Сподіваюсь, ти не Грегор? — обережно поцікавився Арнолд, надто вражений, щоб мислити логічно.

— Звісно, ні, — відповіла істота. — Я Гем.

— О... А ви часом не зустрічали мого партнера? Його звати Річард Грегор. Він на голову вищий від мене, худорлявий і...

— Певна, річ, я його зустрічав, — підтвердив Гем. — А хіба він не тут?

— Ні.

— Дивно. Сподіваюсь, з ним нічого не трапилось. —Гість сів і почав чухатись під трьома пахвами одразу.

Відчуваючи легку нудоту, Арнолд запитав:

— Ви звідки?

— З планети Оол, звісно, — відповів Гем. — Там ми сіємо наш скомп. А сходить він тут.

— Зачекайте хвилину. — Арнолд важко опустився на стілець. — Прошу вас, почніть спочатку.

— Це дуже просто. Споконвіку ми, ооляни, вирощуємо скомп.

На ранніх стадіях дозрівання ця рослина на кілька тижнів зникає. Згодом, уже в зрілому стані, вона знову з'являється на полях нашої планети. Ми збираємо його і вживаємо в їжу.

— Ви надто поспішаєте, я не все зрозумів. Де, ви кажете, знаходиться ваша планета?

— Грегор каже, що Оол розташована у паралельному всесвіті. Я нічого в цьому не тямлю. Ваш Грегор з'явився на моєму полі місяців два тому й навчив мене англійської. А згодом...

— Два місяці тому? — розгублено повторив Арнолд і замислився. — Мабуть, інша система відліку часу. Гаразд, розповідайте далі.

— У вас немає чогось попоїсти? — раптом запитав Гем. — Я не їв три дні. Не міг, самі розумієте. — Арнолд мовчки простягнув йому скибу хліба і підсунув банку з джемом.

— Коли відкрили нову Північну Територію, — вів далі Гем, — я першим вирішив ризикнути. Зібрав усю свою живність, придбав трьох жінок класу "Б" і рушив у дорогу. Прибувши на місце, я...

— Зупиніться! — благаючим тоном промовив Арнолд. — Як усе це стосується нашої справи?

— Я розповідаю, що трапилось. Не переривайте.

Почухуючи однією рукою ліве плече, а двома іншими запихаючи в рот хліб із джемом, Гем продовжив:

— Я прибув на Нову Територію і посіяв скомп. Посіви зійшли, рослини зацвіли й зникли, як завжди. Але коли скомп знову з'явився на полі, врожай виявився згризеним якимись шкідниками. Ми, фермери? звикли до труднощів, тож я посіяв скомп ще раз. Наступний урожай знову виявився ніяким. Це мене розлютило. Але я вирішив сіяти далі. Ми, піонери, народ завзятий, ви це знаєте. Я вже був готовий відступитися, й повернутися до цивілізації, як раптом з'явився ваш партнер...

— Чекайте. Наскільки я зрозумів, сказав Арнолд, — ви з паралельного світу. Цей скомп, який ви вирощуєте, розвивається до повної зрілості у двох паралельних світах.

— Авжеж. Принаймні так пояснив ваш Грегор.

— Дивний спосіб вирощувати продукти харчування.

— А нам подобається, — ображено сказав прибулець. Тепер він одночасно чухав себе під усіма чотирма колінами. — Грегор каже, що наші рослини зазвичай проникають у якесь незаселене місце вашого всесвіту. Але цього разу, коли я висадив скомп на новій території, він зійшов тут.

— Ага! — вигукнув Арнолд.

— Що означає "ага"? Грегор не казав, що є таке слово. Принаймні він допоміг мені. Він сказав, що необов'язково кидати мої землі. Треба лише засіяти скомп на інших ділянках. Грегор запевнив, що між паралельними світами немає однозначної відповідності. Хоча я нічого в цьому не

тямлю. Те, що я приніс, — це плата за іншу послугу. Гем поставив свою торбу на підлогу, при цьому вона голосно брязнула.

Арнолд розв'язав її й заглянув усередину. Там були жовті зливки, схожі на золото.

У цей час задзвонив телефон. Арнолд схопив трубку.

-Алло, — почув він голос Грегора. Гем ще в тебе?

— Так...

— Він тобі все пояснив? Про паралельні світи, про те, як вирощують скомп?

— Я, здається, зрозумів, але... — промовив Арнолд.

— Тепер слухай, — перервав його Грегор. — Перед тим, як ми знищили сходи скомпа на нашій галявині, Гем устиг посіяти його знову. Оскільки в його світі час плине повільніше, ніж у нас, на Сиері сходи з'явилися протягом однієї ночі. Але цього більше не буде. Гем сіятиме скомп на інших полях. Якщо ти знищиш сходи, вони більше не з'являться. Зачекай тиждень, а тоді випускай кішок і вмикай морганізатор.

Арнолд міцно заплющив очі. Грегор мав два місяці, щоб усе продумати й перевірити. У нього часу не було. Все трапилося надто швидко.

— А що робити з Гемом? — запитав він Грегора.

— Він поїсть свого скомпа й повернеться додому. Нам довелося добряче поголодувати, щоб потрапити в наш світ.

— Гаразд, — сказав Арнолд. — Я гадаю... Чекай-но, а звідки ти дзвониш?

Грегор хихикнув.

— Ти ж знаєш, між паралельними світами немає однозначної відповідності. Коли дія скомпа припиниясь, я був на краю поля. І опинився на планеті Тул.

— Але це ж на іншому боці Галактики! — вражено сказав Арнольд.

— Знаю. Зустрінемося на Землі. Не забудь золоті зливки.

Коли Арнолд поклав слухавку, Гем уже зник.

І лише тоді Арнолд зрозумів, що не запитав у Грегора, що то за "інша послуга", за яку оолянин заплатив чистим золотом.

Про це він довідався пізніше, коли справу було зроблено й вони обидва повернулися на Землю до офісу "ААА Ейс". Пацюки на планеті Сиер, як і очікувалося, знову набули звичного вигляду й були відповідно знищені з допомогою кішок і морганізатора. Умови контракту фірма виконала. Певна річ, довелося сплатити неустойку за двотижневе запізнення. Але цю втрату цілком компенсували золоті зливки з планети Оол.

— Наші кішки витолочили його поля, — розповів Арнолдові Грегор. — Вони лякали його худобу. Я виловив усіх кішок, і ми продали їх Центральному зоопаркові планети Оол. Там ніколи не бачили таких тварин. Прибуток ми поділили навпіл.

— Гаразд, — промовив Арнольд, чухаючи потилицю, — все склалося у цілому непогано.

— Я теж так вважаю.

Грегор енергійно почухав своє плече. Арнолд уважно поглянув на нього, але одразу відчув, як і в нього засвербіли груди, потім голова, нога і взагалі все тіло!

Грегор обережно зняв щось із себе і притис нігтем.

— Гадаю, це ще не кінець історії, — помітив він.

— Чому ти так вважаєш? — запитав Арнольд, чухаючи лівий біцепс. — Що це таке?

— Гем, як ти, мабуть, помітив, не надто дотримується гігієни, та й сама планета Оол досить занедбане місце.

— І що?

— Те, що я, схоже, набрався там вошей, — відповів Грегор, почухуючи живіт. — Вошей-невидимок, як ти сам розумієш...